

ANALIZA JURIDICĂ ȘI CONSECINȚELE SEMNĂRII ACORDULUI MOLDO-RUS DIN 1992 DE ÎNCETARE A FOCULUI LA NISTRU: PROBLEMELE EXISTENTE ÎN PROCESUL DE REGLEMENTARE A DEFERENDULUI TRANSNISTREAN

Valeriu CERBA,

doctor în drept, conferențiar universitar interimar, prorector USEM

SUMMARY

The Transnistrian conflict is determined not so much as fight of central power and separatist regions of border, but as a result of aspirations from outside, directed to the Moldova's territorial division, weakening the country's sovereignty, a process initiated, developed and actively supported by Russia, having the desire to maintain in the new created space CIS his dominant role in his Soviet unchanged interpretation.

Therefore, Russia does not want to escape these countries from its area of influence in a partnership with the EU, and on our territory it is using at maximum Transnistria as an instrument of blackmail and exercising control over Republic of Moldova.

Keywords: Russia, Republic of Moldova, EU, convention, conflict, sovereignty, separatism, parties, forces, purpose

REZUMAT

Conflictul transnistrean este determinat nu atât ca luptă a puterii centrale și a regiunilor separatiste de frontieră, ci ca un rezultat al aspirațiilor din afară, îndreptate spre dezbinarea teritorială a Republicii Moldova, slăbirea suveranității țării, proces inițiat, realizat și susținut activ de Rusia, în dorința de a menține în spațiul nou-createi CSI a rolului său dominant în interpretarea sa sovietică neschimbată. De aceea, Federația Rusă nu vrea să scape aceste țări din zona sa de influență în baza unui parteneriat cu UE și pe teritoriul nostru folosește la maximum Transnistria, ca instrument de șantaj și exercitare a controlului asupra Republicii Moldova.

Cuvinte-cheie: Rusia, Republica Moldova, convenție, conflict, suveranitate, separatism, părți, forțe, scop

Introducere. La 21 iulie 2016 se împlinesc 24 de ani de la semnarea Acordului moldo-rus din 1992 de încetare a focului la Nistru. Documentul este denumit oficial „Convenția cu privire la principiile de reglementare pașnică a conflictului armat din regiunea transnistreană a Republicii Moldova” și a fost semnat la Moscova în prezența liderilor transnistreni – toți cetățeni ai Federației Ruse. Acordul prevedea încetarea imediată a focului, crearea unei „zone de securitate”, constituirea unor forțe de menținere a păcii din militari ai Rusiei, ai Republicii Moldova și ai regiunii separatiste. Primul Președinte al Republicii Moldova, Mircea Snegur, susține că prin semnarea acestui document, Federația Rusă și-a recunoscut calitatea de stat agresor [18].

Materiale și metode aplicate. În procesul studiului dat au fost utilizate metodele analizei, sintezei și comparației. Materialele folosite sînt cercetările din domeniul politico-juridic al Federației Ruse, al

Republicii Moldova, CEDO și UE, precum și cercetările legislației în vigoare.

Rezultate obținute și discuții. În urma studiului efectuat s-au format cîteva concepții, principala dintre ele este că Curtea Europeană a Drepturilor Omului a hotărît că Rusia poartă răspundere pentru starea de lucruri din Transnistria, deoarece a înarmat și a sprijinit militar, politic, economic și financiar regimul separatist condus de cetățeni ruși, iar prin semnarea cu Republica Moldova, la 21 iulie 1992, a Acordului privind principiile reglementării pașnice a conflictului armat din zona nistreană a Republicii Moldova, Rusia s-a identificat drept parte în conflict, și nu ca mediator sau garant, urmărind scopul de a păstra cu orice preț R. Moldova ca satelit în orbita intereselor imperiale [11]. „Rusia a fost nevoită să declanșeze războiul din Transnistria ca să oprească unirea Moldovei cu România”, a recunoscut Ghennadi Selezniiov, ex. președinte al Dumei de Stat a

Federației Ruse în discursul din 22 octombrie 2002 la Chișinău.

Drept temei a servit, de altfel, actul istoric de proclamare a independenței și suveranității Republicii Moldova, la 27 august 1991, care a exprimat voința și visul întregului popor de a-și făuri singur soarta și viitorul, în deplină concordanță cu idealurile, tradițiile și valorile general umane. Făcînd primul, cel mai greu, dar și cel mai hotărît salt din imperiul sovietic, din totalitarismul comunist și dictatura unui partid spre un stat al dreptului și democrației, Republica Moldova a fost afectată de flagelul separatismului agresiv din regiunea transnistreană și s-a confruntat cu o rezistență înverșunată din partea nomenclaturii partinice și a liderilor șovini ai complexului industrial-militar [5].

Curcile politice pro-imperiale sovietice, de comun cu forțele conservatoare și revanșarde din această zonă a țării, pentru a-și păstra statutul privilegiat și sub masca luptei pentru păstrarea URSS, au organi-

zat o lovitură de stat, uzurpând puterea la nivel regional și creînd, cu ajutorul armatei a 14-a, toate condițiile pentru apariția nerecunoscutei republici moldovenești nistrene.

„Clarificarea tertipurilor și cauzelor obscure, care ne țin în această stare de suspans și împiedică dezvoltarea țării, precum și identificarea căilor și a mijloacelor adecvate de reglementare a conflictului transnistrean trebuie să pornească de la înțelegerea corectă a originii acestuia. Astfel, este necesar de reținut faptul că scenariul conflictului transnistrean a fost elaborat și promovat de către cercurile politice de la Moscova, cu scopul de a menține cu orice preț Republica Moldova în sfera de influență a Federației Ruse.

Există multe probe plauzibile care demonstrează elocvent faptul cum Rusia contemporană, „ghidîndu-se de vechiul principiu imperial *Divide et impera*, a inspirat, a stimulat și a folosit cu abilitate focarele de conflicte de pe teritoriile republicilor «rebele» pentru a-și menține controlul efectiv asupra acestora, contracarînd totodată aspirațiile lor firești de suveranitate, libertate și renaștere națională”, a menționat în lucrarea sa Ambasadorul Republicii Moldova în Ucraina, dr. Ion Stăvilă [27].

În toți acești ani, Rusia duce o politică de distrugere a identității românești din teritoriul ocupat, mai dură chiar decît Stalin în restul imperiului. Spre exemplu, conflictele inspirate, apoi „înghețate” de „pacificatorii ruși” din Abhazia, Osetia de sud, Karabahul de Munte, Transnistria și îndeosebi actul monstruos de anexare a Crimeii și destabilizarea celei mai bogate regiuni din Ucraina demonstrează cu lux de amănunte amestecul conducerii Federației Ruse în treburile interne ale altor state prin ocuparea teritoriilor naționale și menținerea armatei, prin organizarea cu regularitate a șantajului și a presiunilor politice, a blocadelor economice și

a controlului spațiului informațional etc.

În cazul nostru, prin înghețarea acestui conflict, Rusia a reușit să împiedice pînă acum orice avînt euroatlantic al Republicii Moldova.

Drepturile civile și libertățile politice în entitățile separatiste sînt flagrant încălcate și subminează potențialul Politicii Europene de Vecinătate, înrăutățind astfel situația drepturilor omului în imediata vecinătate a Uniunii Europene.

După cum a menționat în contextul dat **Herta Muller**, laureata Premiului Nobel pentru Literatură (2009), într-un interviu pentru *La Repubblica*, „Putin desfășoară o propagandă antifascista, dar valorile acesteia sînt caracteristice extremei de dreapta. El vede pretutindeni dușmani, deoarece fiecare dictator are nevoie de dușmani pentru a fi în măsură să justifice încălcarea drepturilor omului. Putin este specialist în destabilizare: are personal instruit care îi antrenează pe separatiști. În esență, el nu vrea Ucraina. Vrea doar s-o destabilizeze, astfel ca ea să nu poată adera la UE. Este dezgustător. Atunci cînd naționalismul devine ideologie, este cel mai periculos. În Cazul Rusiei există riscul să revină fantoma Națiunii Alese. Totodată, Putin a venit din KGB, el este familiarizat doar cu o astfel de lume”.

O altă dovadă a intensificării politicii agresive a Kremlinului, promovate prin vocea tuturor factorilor de decizie și care a bulversat mass-media, a fost legată de semnarea Acordului de asociere și liber schimb cu Uniunea Europeană de către Republica Moldova, Georgia și Ucraina, acestea fiind avertizate că acest acord va atrage „consecințe grave”.

În prezent sînt simțite presiunile politice și economice ale Federației Ruse în scopul de a compromite și a zădărnici valoarea istorică a acestui eveniment, de a stopa dezvoltarea Republicii Moldova ca stat civilizat și european [8].

Aici nu putem să nu facem referință la afirmațiile bine cunoscutele om politic american Henry A. Kissinger care, în lucrarea sa „Noua ordine mondială”, în contextul analizelor sistemelor bazate pe echilibrul puterii a menționat că: „Pentru cea mai mare parte a umanității și cele mai lungi perioade ale istoriei, imperiul a fost modul tipic de guvernămînt. Imperiile nu au niciun interes să opereze în cadrul unui sistem internațional; ele aspiră A FI sistemul internațional”. Așadar, rezultă că imperiile nu au nevoie de un echilibru al puterii [28].

Mulți analiști explicau frecvent expansionismul rus ca izvorînd dintr-un sentiment de insecuritate, dar scriitorii ruși au demascat mult mai adesea ieșirea Rusiei în afara granițelor proprii ca pe o vocație mesianică. În acest context, nu putem să nu amintim și despre recenta declarație a ministrului rus de Externe, Lavrov: „Acum, mulți dintre colegii noștri occidentali încearcă să convingă Chișinăul că perspectiva euroatlantică este viitorul acestei țări. Explicațiile noastre sînt simple: noi nu interzicem nimic, însă realitatea este că Transnistria în NATO nu va merge. Și dacă cineva va încerca să spargă această formulă, păstrarea neutralității constituționale, atunci acest lucru va duce la schimbarea cardinală a chestiunii transnistrene”. Mai clar nu se poate spune.

Să ne amintim și de anunțul făcut, în ajunul semnării Acordului de Asociere cu UE, de către Ambasadorului Federației Ruse în Republica Moldova, Farit Muhametșin, precum că „locuitorii din Autonomia Găgăuză și cei din Taraclia vor avea parte de o atenție specială din partea Moscovei”, afirmație ce constituie o ațîțare a vrajbei, diferențierii și dezbinării naționale și etnice, îndreptată spre a înjosi onoarea și demnitatea națională, acțiuni care nu sînt compatibile cu funcția de diplomat. Acest fapt și declarația

dului Lavrov nu reprezintă un amestec brutal în treburile interne ale Republicii Moldova?

Mai mult, actualmente conducerea de la Kremlin susține deschis partidele antinaționale, iar prin presiunile puternice de ordin politic, economic și informațional a provocat daune serioase economiei R. Moldova, totodată reușind să divizeze afiș societatea moldovenească, cât și clasa politică de la noi [15].

Așadar, rezultă că regimul separatist de la Tiraspol constituie cea mai mare amenințare pentru realizarea obiectivelor de importanță strategică stabilite în Programul de guvernare – integrarea europeană, bunăstarea poporului, dezvoltarea economică, modernizarea și consolidarea societății. Această situație trebuie să-i impună pe liderii politici să depășească conflictele interne și să se consolideze în fața pericolului care planează asupra RM [1].

Analiză juridică a Acordului moldo-rus din 1992: semnificație și consecințe. Acordul moldo-rus de încetare a focului, din 21 iulie 1992, semnat la Kremlin de către președinții Boris Elțin și Mircea Snegur, este un act bilateral, de suspendare a ostilităților și de trecere a diferendului interstatal din faza sa activă, „fierbinte”, într-o fază latentă, „înghețată”. Semnificația acestui document, semnat anume de aceste părți, a fost menit, în primul rând, să pună capăt doar confruntărilor militare pe Nistru.

Părțile aflate în conflict au fost Federația Rusă, ca putere *agresoare*, și Republica Moldova, ca stat *agresat*. Ulterior, propaganda de la Moscova a deplasat accentele către definirea conflictului drept unul strict intern, nicidecum interstatal.

Astfel, diferendul moldo-rus din Transnistria a ajuns să fie prezentat drept „conflictul transnistrean”. În termenii ideologilor și propagandiștilor de la Moscova, părțile în conflict ar fi Republica Moldova, pe de o parte, și Transnistria, ca

entitate distinctă, pe de altă parte. Acesta este și unul dintre motivele pentru care Moscova, iar apoi și Kievul, și Berlinul, iar uneori și OSCE, au pledat pentru „înțelegerile dintre părțile implicate în conflict”, precum și pentru formatul de negocieri „1+1”, adică ținute între puterea legitimă de la Chișinău și regimul ilegal de la Tiraspol.

Unul dintre elementele cele mai vulnerabile și contradictorii ale Acordului, din punctul de vedere al consecințelor juridice și politice, se pare a fi crearea unui mecanism instituțional (departamental) de îndeplinire a sarcinilor documentului (prevederile articolului 2).

În acest context, este îndeosebi de important de menționat că pe lângă lipsa unui mandat internațional convenit al misiunii de pacificare desfășurate, mandatul acestei misiuni, întocmit după șablon propriu, care mai mult pretinde de a deține (dar nu deține) statutul de misiune de pacificare, este contradictoriu și neîntemeiat.

În privința „grupurilor de observatori militari” și împuternicirilor acestora, Acordul face doar o singură referință la faptul că aceste grupuri, fiind deja create la momentul încheierii documentului în conformitate cu „înțelegerile anterioare, inclusiv cvadripartite”, vor fi utilizate de către Comisie în activitățile sale, iar Acordul semnat doar fixează faptul existenței acestor împuterniciri, astfel propagând selectiv acțiunea sa nu doar asupra evenimentelor viitoare, ci și anterioare (altfel spus, stabilind caracterul retroactiv al acțiunii sale, al efectelor sale juridice).

Ce ține de împuternicirile categoriilor suplimentare de forțe armate – „contingentele militare create pe bază voluntară”, distincte de „grupurile de observatori militari”, Acordul destul de clar prevede că unicul scop al acestor împuterniciri este îndeplinirea măsurilor specificate în articolul 1, și anume: a) încetarea focului și a tuturor acțiunilor

militare; b) retragerea efectivelor militare și a altor unități militare, a tehnicii militare și a armamentului din zona acțiunilor militare [11]. Astfel, se poate presupune că odată cu îndeplinirea completă a acestor măsuri, împuternicirile „contingentelor militare” expiră și acestea trebuie să fie desființate.

Mai departe, referitor la „contingentele militare” se specifică că amplasarea și utilizarea lor „se efectuează în conformitate cu deciziile Comisiei de Control (CUC) în bază de consens”. Însă, în conformitate cu standardele internaționale la desfășurarea forțelor de menținere a păcii, este necesară aplicarea principiului neutralității (neparticipării, imparțialității) și, de asemenea, după logica lucrurilor, deoarece este vorba de forțe militare, amplasarea lor sub comanda unui comandament militar unic, care conduce aceste forțe în baza ordinii militare [2].

În cazul Acordului din 1992, contingentele militare create, fie și pe principii benevole, de către foștii inamici apriori nu puteau corespunde principiului neutralității. De asemenea, nu este clar mecanismul adoptării deciziilor CUC în bază de consens, care trebuie să conducă contingentele militare transmise în subordinea sa cu scopul încetării focului în zona de securitate, retragerii unităților etc. Nu este clar ce se întâmplă în cazul răbufnirii noilor confruntări militare, iar consensul în cadrul CUC nu este posibil.

O greșeală juridică considerabilă a Acordului este lipsa unei definiri clare și precise a părților. Există un șir de părți specificate în Acord: „părțile în conflict” (art. 1), „părțile participante la îndeplinirea prezentului Acord” (alin. doi al art. 1), „trei părți, participante la reglementare” (alin. unu al art. 1), „părțile” (art. 6, 7, 8), „părțile contractante” (art. 8). Se creează situația când responsabilitatea pentru îndeplinirea Acordului cade pe

umerii diverselor părți implicate, cu o configurație permanent schimbătoare. Totodată, soarta Acordului, în conformitate cu prevederile lui este hotărâtă de către „părți” și „părțile contractante”, adică cu o probabilitate mare: Republica Moldova și Federația Rusă.

Situația devine și mai complicată atunci când Acordul pune anumite angajamente în sarcina Republicii Moldova și a Federației Ruse fără utilizarea termenului de „părți” (alin. doi al art. 4), precum și atunci când documentul face referință, fără mari explicații, la existența așa-numitelor „înțelegeri cvadripartite anterioare”, care, este clar, presupun existența celor patru părți (alineatul unu al art. 2).

Multe neclarități apar din cauza prevederilor privind unitățile Armatei a 14-a a forțelor armate ale Federației Ruse înscrise nu prea organic în conținutul documentului (art. 4). Incontestabil rămâne faptul stabilirii de către Acord a corelației juridice dintre obiectul nemijlocit al înțelegerilor atinse și prezența Armatei a 14-a în regiunea transnistreană.

Contingentele militare „trilaterale” moldo-ruso-transnistrene introduse în zona de conflict în conformitate cu Acordul de „încetare a focului”, semnat la Moscova la 21 iulie 1992, trebuie considerate doar convențional drept „forțe de menținere a păcii”.

Apropo, este unicul caz în lume când formatul pacificator actual din Zona de securitate este constituit din reprezentanții părților antrenate în acțiunile de luptă de pe Nistru. De fapt, ele nu corespund rigorilor internaționale în materie de pacificare general acceptate, precum sînt acordarea mandatului unei organizații internaționale de securitate (ONU, OSCE); imparțialitatea; neimplicarea părților beligerante; asigurarea caracterului multinațional; stabilirea unui termen concret etc.

Trebuie să recunoaștem faptul că, în situația în care dialogul ofi-

cial cu administrația de la Tiraspol este întrerupt, delegația Chișinăului în Comisia Unificată de Control (CUC) este singura entitate care ține piept la modul direct, față-n față, separatismului transnistrean și războiului propagandistic și psihologic purtat de acesta.

Aici ași remarca faptul, ca membru al Comisiei, că reprezentanții Chișinăului în CUC, în dialogul cu secesioniștii și sprijinitorii lor, demonstrează mai multă luciditate, determinare, fermitate și demnitate decît unii demnitari de stat și instituții abilitate. Este vorba despre insuficiența instituțiilor abilitate și a mass-mediei privind îmbunătățirea cadrului informațional, ideologic, social-economic al populației aflate sub jurisdicția Transnistriei, în scopul propagării politicii unice a Republicii Moldova față de cetățenii din regiunea transnistreană, precum și despre acțiunile criminale ale regimului de la Tiraspol.

Pînă în prezent nu s-au întreprins măsuri de instalare a turnurilor de amplificare tele-radio de comunicație pe segmentul transnistrean întru familiarizarea populației din stînga Nistrului cu situația social-politică reală din țară, precum și a instalațiilor tehnice de bruiaj pentru contracararea informațiilor denaturate și false în adresa organelor constituționale, informații care dezinformează opinia publică [3].

Este regretabil faptul că pe parcursul anilor acest format de pacificare a devenit ineficient și în prezent constatăm că nici CUC, nici forțele pacificatoare nu au posibilitatea de a influența sau a schimba situația în zona de securitate în favoarea intereselor Republicii Moldova.

Cei care urmăresc activitatea Comisiei Unificate de Control cunosc și raportul de forțe din interiorul ei: reprezentanții Chișinăului sînt pe cont propriu, iar exponenții Tiraspolului au sprijinul delegațiilor ruși, în timp ce delegația OSCE (organizație în care Federația Rusă

deține drept de „veto”) tot așteaptă ca părțile să ajungă la consens.

Mai mult decît afit, odată cu semnarea Acordului de la Odesa în 1998, s-a decis ca zona de securitate să fie demilitarizată, în vederea conformării cu recomandările comisarilor europeni, fapt ignorat de autoritățile transnistrene [2]. Nu întîmplător, din august 1992 pînă în prezent, partea transnistreană, fiind încurajată din exterior, unilateral, contrar Acordului menționat și prevederilor Comisiei Unificate de Control, a introdus în Zona cu regim sporit de securitate 3 brigăzi de infanterie motorizată, alte unități militare de grăniceri, miliție și cazaci în număr de peste 3 mii de persoane, în loc de 100 prevăzuți de acordurile semnate anterior.

Acestea sînt comendurile și unitățile militare, pichete de grăniceri, centre de instruire a militarilor, nemaivorbind de circa 30 de posturi (puncte de trecere) instalate unilateral și ilegal de către autoritățile transnistrene de-a lungul r. Nistru, în cadrul cărora sînt antrenați așa-numiții grăniceri, vameși și angajați ai serviciului migrațional transnistrean. Actualmente, se creează impresia că grănicerii transnistreni ar fi superiori forțelor de pacificare și că ei decid ce este și ce nu este legal în Zona de securitate, fapt abordat de nenumărate ori de către delegația Chișinăului la ședințele CUC.

Posturile date au fost create și activează fără acordul Comisiei Unificate de Control și încalcă flagrant prevederile punctului 1 al articolului 5 din Acordul din 1992, care ar trebui să asigure lichidarea tuturor impedimentelor privind circulația liberă a cetățenilor și a mărfurilor.

Aceste probleme create de regimul secesionist au generat dificultăți serioase pentru punerea în aplicare pe întreg teritoriul țării a prevederilor Pactului internațional cu privire la drepturile economice, sociale și culturale, precum și ale

altor tratate internaționale la care Republica Moldova este parte.

Cu regret, sîntem nevoiți să constatăm că pînă în prezent situația în această regiune nu s-a schimbat în sens pozitiv. În pofida eforturilor susținute ale autorităților moldovenești, sprijinite de comunitatea internațională, îndeosebi de OSCE, UE, Ucraina și SUA, nu au fost înregistrate progrese substanțiale în procesul de reglementare a conflictului transnistrean [23].

Nu putem trece cu vederea problema organizării la comanda Moscovei a provocărilor frecvente, legate de *criza școlilor* cu predare în latină, *ocuparea forțată* a căii ferate și a portului din Varnița, precum și a Secției de votare în s. Corjova, *blocarea sistematică a accesului* la terenurile agricole a țăranilor din r-l Dubăsari, *comiterea multiplelor acte* de terorism în zona de securitate, *crearea ilegală* a circa 30 de posturi de control prin care se îngreșește dreptul la libera circulație, ba chiar și circulația diplomaților străini și reprezentanților misiunilor internaționale, *reținerea ilegală permanentă* a polițiștilor care activează în zona de securitate, *abordarea nejustificată* a problemei activității *comisariatului de poliție și a altor organe constituționale* din Bender. Aceste provocări au drept scop tensionarea și destabilizarea situației în Zona de securitate, pentru a marca hotarul administrativ (granița) cu R. Moldova, precum și pentru a întări și dezvolta infrastructura posturilor create ilegal în Zona de securitate, transformîndule în terminale cu toate structurile necesare.

Reieșind din cele menționate, poate fi trasă concluzia că principala sarcină a Acordului – încetarea confruntărilor armate – a fost atinsă, iar celelalte două funcții ale documentului, și anume: c) crearea zonei de securitate (ce înseamnă, de rînd cu stabilirea ei, asigurarea lipsei totale a armamentului și milita-rilor „părților beligerante” în zonă)

și d) neutilizarea oricăror sancțiuni și blocaje și îndepărtarea imediată a tuturor obstacolelor în calea circulației mărfurilor, serviciilor și oamenilor, nu au fost îndeplinite.

Acordul nu a creat terenul așteptat pentru negocieri detaliate privind reglementarea problemei transnistrene și astfel acest conflict a fost înghețat, iar deciziile existente în privința acestei probleme reduc, de facto, la zero înțelegerile și formatele de negocieri anterioare, nepropunînd careva perspective tangibile. Documentul este inconsecvent, contradictoriu și incorect. În pofida acestui fapt, Acordul a devenit un punct, deși greșit, de plecare al procesului de negocieri. Prin intermediul acestui instrument a fost instituit un mecanism neautentic de pacificare, fără mandat corespunzător din partea unei organizații internaționale sau regionale, cu încălcarea normelor și principiilor internaționale existente.

Astfel, sensul prestabilit al încheierii documentului menționat a fost legalizarea cvasijuridică a conjuncturii impuse Moldovei, care a început să se numească oficial *conflict* după participarea directă a Federației Ruse în confruntarea militară pe teritoriul Moldovei. Rusia nu a reușit elaborarea unei viziuni strategice și complexe a problemei. Argumentările strategice au apărut cu mult mai tîrziu și, evident, acestea nu erau în favoarea soluționării problemei [12].

Moscova implementa o situație vădit de impas. În ultimă instanță, încercările Rusiei de a rămîne în afara cercului de responsabilitate după participarea la ciocniri nu s-a soldat cu succes.

Problemele existente în procesul de negocieri pentru soluționarea problemei transnistrene. Consecințele politico-juridice. Cauza principală a lipsei de progres în procesul de reglementare a problemei transnistrene o constituie poziția obstrucționistă și intransigentă a liderilor secesioniști

de la Tiraspol. Aceste „marionete rusești de la Tiraspol”, după cum a afirmat analistul politic Oazu Nantoi, aflîndu-se la masa de negocieri au o singură obligațiune: să spună doar „Nu”, iar formatul de negocieri pentalateral este o capcană pentru Republica Moldova din simplul motiv că acest format de negocieri este unul formal – din anul 2000 și pînă în prezent nu s-a obținut nici o decizie pozitivă pentru Republica Moldova.

Negocierile moldo-ruse desfășurate în perioada 1992-1994 cu participarea reprezentanților de la Tiraspol, în vederea stabilirii statutului, modalităților și termenelor de retragere de pe teritoriul Republicii Moldova a formațiunilor militare ruse care au succedat fosta Armată a 14-a, nu au dat rezultatele scontate. Acordul semnat la 21 octombrie 1994, după încheierea negocierilor de rigoare, care între altele prevedea „sincronizarea” retragerii trupelor ruse cu procesul de reglementare politică a conflictului, a rămas buche moartă din cauza refuzului Federației Ruse de a-l pune în vigoare [1].

În anii 1996-2001, Chișinăul a făcut o serie de concesii care i-au subminat pozițiile la masa de negocieri. Ne referim mai întîi la semnarea Deciziei „despre soluționarea unor probleme apărute în activitatea serviciilor vamale ale RM și Transnistriei” din 7 februarie 1996, dar și la declarația comună și cele patru protocoale privind armonizarea legislației vamale, garantarea investițiilor, stimularea mass-mediei, semnate în rezultatul a două întîlniri dintre Voronin și Smirnov în 2001. Cel mai controversat document semnat de ambele părți a fost Protocolul privind „recunoașterea reciprocă” a actelor emise pe ambele maluri ale Nistrului, inclusiv a „pașapoartelor” transnistrene.

Complicații și mai mari în procesul de reglementare au apărut după întîlnirea lui Voronin și Smirnov la Moscova, la 18 martie 2009,

cînd, în prezența Președintelui rus Medvedev, ei au semnat o declarație care dezavantaja serios RM, UE și SUA, punînd pe picior de egalitate „Moldova și Transnistria”. Respectiv, Federația Rusă a obținut angajamentul Moldovei de a păstra actualul format de menținere a păcii pînă la soluționarea conflictului, ceea ce reprezintă o doleanță mai veche a Rusiei de a menține prezența militară sub formă de pacificatori ruși și trupe paramilitare ale regimului din stînga Nistrului [27].

De această situație profită pe deplin Federația Rusă, care nu demult, într-o manieră arogantă, a anunțat în ce condiții își retrage pacificatorii din Transnistria. Astfel, „retragerea pacificatorilor ruși din Transnistria este posibilă doar după ce părțile implicate vor înregistra acorduri politice. Operațiunea de pacificare nu reprezintă un subiect de negocieri în formatul 5+2. Mandatul consultărilor permanente pe marginea problemelor politice în cadrul procesului de negocieri este stipulat foarte clar și aprobat în principiile și procedurile de desfășurare a procesului de negocieri, aprobate acum doi ani la Viena. Atunci nu a fost vorba despre niciun fel de operațiune de pacificare”, a declarat reprezentantul special al Ministerului rus de Externe pentru problema transnistreană, Serghei Gubarev. Cu totul sfidătoare este opinia lui Gubarev precum că „operațiunea de pacificare de pe Nistru este eficientă și ar trebui să fie inclusă în manualele clasice de pacificare”.

Este de menționat faptul că aflarea trupelor ruse pe teritoriul transnistrean a dus nu numai la prejudicii de ordin politic, economic și ecologic, dar au afectat și statutul de neutralitate pe care Republica Moldova încearcă să-l impună pe plan internațional.

Un impact semnificativ asupra procesului de reglementare a diferendului transnistrean l-a avut Summitul OSCE de la Istanbul,

din noiembrie 1999. Angajamentele asumate de către Federația Rusă în cadrul acestei reuniuni, precum și al conferinței la nivel înalt a statelor-părți la Tratatul privind forțele armate convenționale în Europa (FACE), de a-și retrage pînă la sfîrșitul anului 2002 trupele și munițiile de pe teritoriul Republicii Moldova erau de natură, în cazul onorării acestora, să producă schimbări cardinale în situația din jurul Transnistriei.

Eforturile întreprinse în vederea soluționării problemei transnistrene nu au dat rezultatele scontate și din cauza greșelilor metodologice, de natură tactică și strategică, comise de către autoritățile moldovenești pe parcursul anilor [24].

Concesiile unilaterale de principiu făcute de oficialitățile de la Chișinău, în dorința de a înfrunta veleitățile liderilor de la Tiraspol și de a-i încuraja pe aceștia să adopte o atitudine constructivă la masa de tratative, fără a obține reacții reciproce adecvate, au avut un efect invers. În dorința de a impulsiona soluționarea problemei transnistrene s-a manifestat o flexibilitate impresionantă, au fost întreprinse cedări serioase și temerare care, în consecință, ne-au vulnerabilizat și ne-au subminat pozițiile, fiind concepute, în esență, ca tratate dintre doi subiecți egali de drept internațional [2].

Respingînd cu desăvîrșire ideea compromisului și a reconcilierii, regimul de la Tiraspol a profitat din plin de avantajele obținute de pe urma concesiilor, îndeosebi de ștampilele vamale și de recunoașterea dreptului de a întreține relații externe în domeniul comercial-economic, de conceptele de federalizare și de „stat comun”, de tratarea ca „parte egală” la negocieri, pentru a-și edifica și întări structurile unei entități secesioniste cu ambiții de a fi recunoscute ca stat independent [20].

Evident că perpetuarea prezenței militare ruse în regiunea trans-

nistreană și atitudinea părtinitoare a Federației Ruse în calitatea sa de mediator au un impact negativ asupra procesului de negocieri vizînd soluționarea cît mai grabnică a problemei transnistrene și, implicit, restabilirea suveranității și integrității teritoriale a Republicii Moldova. Interesele imuabile ale Rusiei de a menține țara noastră în sfera sa „tradițională” de influență au determinat Moscova să pledeze mai degrabă în favoarea „înghețării” conflictului în jurul Transnistriei decît să sprijine o soluție de compromis, care ar răspunde intereselor tuturor actorilor implicați, în primul rînd ale Republicii Moldova. În perioada examinată, partea rusă practic și-a consolidat poziția în procesul de negocieri în calitate trilaterală: „pacificator, mediator și garant” (termenul „stat-garant” va fi „îmbrăcat” în formă oficială un pic mai tîrziu) sau un astfel de participant în trei ipostaze: boxer, arbitru și organizator al competițiilor [15].

La Moscova, Duma de Stat și-a asumat rolul de așa-numit factor democratic, care „influențează Kremlinul” în problema soluționării conflictelor în spațiul ex-sovietic și protecției drepturilor rușilor în spațiul fostei URSS, regulat organiza audieri pe tematica transnistreană, iar în februarie 1998 chiar a fost creată Comisia pentru soluționarea situației economice și politice în Transnistria. Reprezentanții Dumei continuau să fie oaspeți frecvenți la Tiraspol [7].

Totodată, problema principală a conflictului – elaborarea și adoptarea statutului juridic special al regiunii transnistrene (Transnistriei) în baza respectării suveranității și integrității teritoriale a țării – continuă să rămînă nesoluționată.

Experiența acumulată timp de 22 de ani în procesul de negocieri – în esență steril – de soluționare a problemei transnistrene și caracterul epuizat, lipsit de perspectivă a status-quoului modelat și impus în raioanele de Est ale Republicii

Moldova, indică clar necesitatea readucerii negocierilor în sistemul de coordonate juridice, adică al dreptului internațional și celui intern al Republicii Moldova. Subiecții dreptului internațional implicați în procesul de negocieri nu trebuie să creeze dreptul, ci mai degrabă să încerce aplicarea lui. În cadrul aplicării dreptului va fi posibilă separarea noțiunilor care se utilizează în procesul negocierilor și presupuselor prevederi în *reale* și *false*.

Politica și geopolitica se vor retrace pe planul doi, iar sursele materiale veridice ale dreptului vor trece pe prim-plan. Actualmente, asocierea Ucrainei și a Moldovei la Uniunea Europeană este un eveniment prea important pentru ca liderii tiraspoleni să nu realizeze că se intră într-o fază nouă, în care vechile reguli de joc pe care l-au practicat din anii '90 încoace își pierd valabilitatea [10]. Transformarea internă democratică a țării trebuie să devină adevăr în ultimă instanță și să plaseze Chișinăul în categoria partenerilor previzibili, cu care se pot crea relații amicale și care trebuie ajutat în realizarea proiectului național.

Concluzii. Ca urmare a reformelor instituționale implementate, autoritățile moldovenești trebuie tratat să obțină întregul set de instrumente necesare pentru soluționarea problemei transnistrene, iar Occidentul, „nostrificînd” realizările Moldovei, să refuze la discuțiile cu Moscova referitoare la Moldova, fără cunoștința și fără participarea Moldovei.

Conform afirmației cunoscutului analist politic Nicolae Chirtoacă, „rezolvarea conflictului transnistrean este o prioritate incontestabilă a statului moldav și orice guvernare trebuie să își asume responsabilitatea plină, precum și riscurile pentru restabilirea integrității teritoriale a țării. Perspectiva reală de soluționare a problemei transnistrene depinde de eficiența

diplomației moldave, de gradul de încredere reciprocă și cooperare cu partenerii străini, în primul rînd de UE și SUA, de insistența, tenacitatea Guvernului în dialogul constructiv cu Ucraina și Federația Rusă” [2].

Este cert faptul că ne apropiem cu pași siguri de Uniunea Europeană și Republica Moldova, într-adevăr, are foarte mult de lucrat atît pe plan intern, cît și extern. În aceste condiții, problema cea mai importantă care necesită o atenție sporită din partea conducerii țării și a societății civile, în opinia noastră, este evacuarea trupelor ruse din Transnistria.

Ameliorarea continuă a situației social-economice, ridicarea nivelului de trai al populației și efectuarea unor transformări democratice cardinale în contextul politicii de integrare europeană ar spori, fără îndoială, atractivitatea malului drept pentru populația de pe malul sîng al Nistrului, catalizînd în acest mod tendințele integraționiste.

Referințe bibliografice

1. Оазу Нантой. Молдова–Приднестровье. Общими усилиями – к успешному будущему. Проект «ИМПАКТ». Кишинэу: Издательство «Cu drag», 2009.
2. Николае Киртоакэ, директор Независимого Института Стратегических Исследований. Стратегия восстановления территориальной целостности Молдовы.
3. Ion Creangă, Victor Popa. Reintegrarea Moldovei. Soluții și modele. Chișinău: TISH, F.E.-P. „Tipografia Centrală”, 2005.
4. Promo-LEX. Raport: Drepturile omului în Moldova. Chișinău, 2007.
5. Conflictul din Transnistria, așa cum a fost el. În: Materialele Conferinței științifico-practice „Interesele de stat și rolul organelor de interne în asigurarea ordinii constituționale, drepturilor și libertăților omului în raioanele de Est ale Republicii Moldova”. Chișinău, 1993, p. 183.

6. Михаил Бергман. Вождь в чужой стае. Москва: Изд. „Биоинформсервис”, 2004.

7. <http://www.do.se>

8. <http://www.new.Moldova.md>

9. Moldova: No Quick Fix. Europe Report nr. 147, 12 August 2003. http://www.crisisgroup.org/library/documents/europe/147_moldova_rus.pdf

10. Moldova: Regional Tensions over Transnistria. Europe Report nr. 157, 17 June 2004.

11. Chifu Iulian, Oazu Nantoi, Oleksandr Sushko. The breakthrough crisis of a quick solution in Transnistria. București: Curtea Veche, 2008.

12. Institutul “Ovidiu Șincai”. Raport de analiză politică: Transnistria – evoluția unui conflict înghețat și perspective de soluționare. București, 2005.

13. Igor Boțan. Reglementarea transnistreană: o soluție europeană.. Chișinău: Arc, 2009.

14. Феномен Приднестровья. 2-е изд. Тирасполь: РИО ПГУ, 2003. Кишинэу, 27 апреля 2004 г.

15. Думитру Мынзэрарь. Для федерализма в Республике Молдова не существует естественных предпосылок. 16 октября 2008 г. <http://old.azi.md/investigation?ID=51546>

16. Idem. Молдова должна искать новую парадигму разрешения приднестровского конфликта. Часть первая. Переосмысление. 26 октября 2008 г.

17. Семен Никулин, Владимир Соловьев, Дмитрий Мынзэрарь. Роль Российской Федерации в разрешении приднестровского конфликта.

18. Dezghețarea unui conflict înghețat: aspecte legale ale crizei separatiste din Moldova. Asociația avocaților orașului New York. Comitetul Special pentru Afaceri Europene.

19. Mesaj al Președintelui RM, M. Snegur, adresat SG al ONU, B. Botutros-Ghali, în legătură cu amestecul Armatei a 14-a în afacerile interne ale RM.

20. Соглашение о принципах мирного урегулирования вооруженного конфликта в приднестровском регионе Республики Молдова от 21.07.1992 г. Приложение приднестровское урегулирование (основ. док.) <http://www.niss.gov.ua/book/Perep/pril.htm>

21. Mihai Gribincea. Politica rusă a bazelor militare: Georgia și Moldova. Chișinău: Civitas, 1999, 207 p.; Idem: The Russian policy on military bases: Georgia and Moldova. Oradea: Ed. Cogito, 2001.

22. Меморандум об основах нормализации отношений между Республикой Молдова и Приднестровьем. 8 мая 1997 года.

23. Меморандум об основных принципах государственного устройства объединенного государства (2003), «Меморандум Козака»: Российский план объединения Молдовы и Приднестровья. <http://www.regnum.ru/news/458547.html>

24. План урегулирования приднестровской проблемы (План Ющенко). В: Сборник документов, относящихся к Совместному заявлению премьер министров Молдовы и Украины. Кишинэу, 2006 г.

25. Oazu Nantoi. Strategia “3D” – de la “extremism” la consens? 3 noiembrie 2004.

26. Ion Creangă, Victor Popa. Reintegrarea Moldovei. Soluții și modele. Chișinău: TISH, F.E.-P. „Tipografia Centrală”, 2005, p. 360.

27. Alexei Potînga, Cheorghe Costachi. Asigurarea drepturilor omului în lume. Chișinău: Epigraf, 2003.

28. Ion Stăvilă. Conflictul transnistrean: paradigmele reglementării. 2006.

29. Henry Kissinger. Diplomația. Ed. a II-a. București: ALL, 2007.

NOȚIUNEA ȘI NATURA JURIDICĂ A LITIGIILOR DE MUNCĂ

Tatiana MACOVEI,

doctor în drept, lector universitar, USM

SUMMARY

Disputes between employers and workers often prove intractable, because it is unclear their legal nature. A major part of the explanation of the difficulty of labour disputes relies upon an exploration of the structural features of employment relations that create special tensions. Beyond this source of disputes, it is important to recognise two broader sources of conflict in the workplace. One concerns a contest about the link between ownership of the enterprise and the exclusive right to control its activities. The other concerns conflicts of interest within the workforce itself.

Keywords: labour, employment, employee, employer dispute

REZUMAT

Litigiile de muncă dintre salariați și angajatori deseori se dovedesc a fi greu de soluționat, deoarece nu este clară natura lor juridică. O parte de explicație se datorează faptului că divergențele de muncă sînt apreciate în mod diferit de către salariat și de către angajator, ceea ce creează disensiuni între părțile raportului juridic de muncă. Este important a se cunoaște sursa divergențelor de la locul de muncă. O parte a raportului juridic de muncă – angajatorul – are interes de a proteja proprietatea sa și de a exercita nestingherit puterea sa de conducere. Iar cealaltă parte a raportului juridic de muncă – salariații – au interesul de a-și proteja drepturile.

Cuvinte-cheie: muncă, salariat, angajator, litigiu

Introducere. Dreptul la muncă reprezintă un drept fundamental al omului. În exercitarea dreptului la muncă însă deseori pot apărea anumite litigii, care poartă denumirea de *litigii de muncă*. Litigiile de muncă reprezintă o parte importantă din litigiile deduse spre judecată, în cadrul cărora părțile contractuale, fie salariatul, fie angajatorul, caută să-și apere drepturile sale. Pentru a identifica corect litigiile de muncă, este necesar a califica juridic corect un raport de muncă și astfel a se decide ce norme legale urmează a fi aplicate.

Materiale și metode aplicate. În vederea realizării studiului dat, au fost utilizate publicațiile științifice din domeniul dreptului muncii și actele normative în vigoare. În studiu au fost utilizate metoda de analiză comparativă, metoda logică prin aplicarea procedeelelor de deducție și de sinteză.

Scopul prezentului demers științific este analiza conceptului privind litigiile de muncă, prin identificarea aspectelor problematice

care se referă la diferențierea litigiilor de muncă de alte categorii de litigii, în special de cele civile ce țin de prestarea unor munci.

Rezultate și discuții. Economia de piață nu poate exista fără piața muncii, unde se vinde și se cumpără o asemenea „marfă” specială cum este forța de muncă [1, p. 9]. Dreptul la muncă este unul dintre drepturile fundamentale prevăzute de Constituția [2]. Republicii Moldova, care prevede că orice persoană are dreptul la muncă, la libera alegere a muncii, la condiții echitabile și satisfăcătoare de muncă, precum și la protecția împotriva șomajului. În procesul unei evoluții istorice, dreptul la muncă, ca drept fundamental al omului, și-a găsit locul printre drepturile din a doua generație, fiind atribuit categoriei drepturilor social-economice și culturale [3, p. 56]. Dreptul la muncă asigură în mare parte existența și dezvoltarea persoanei și presupune valorificarea capacităților fizice și intelectuale proprii fiecăruia pentru obținerea unui beneficiu material.